

Тактичні заходи реагування на зосереджену артилерію

Це дослідження присвячене тому, як армії різних країн протистояли загрозі масованих зосереджених артилерійських та/або інших видів вогневих підготовчих ударів.

Не всі вони були успішними, і причини успіху або поразки кожної армії надають сучасному військовому командирі можливість повчитися у своїх «попередників» і отримати користь з їхніх важких уроків.

Примітка: У цій публікації, коли вживається чоловічий рід, маються на увазі як чоловіки, так і жінки.

ТАКТИЧНІ ЗАХОДИ РЕАГУВАННЯ НА ЗОСЕРЕДЖЕНУ АРТИЛЕРІЮ

Видавництво
«К Н Т»
Київ – 2024

УДК 355.4:623.46(075.8)

Т 15

Тактичні заходи реагування на зосереджену артилерію. — Київ: «КНТ», 2024.
Т 15 — 100 с.

ISBN 978-611-01-3012-7

Це дослідження присвячене тому, як армії різних країн протистояли загрози масованих зосереджених артилерійських та/або інших видів вогневих підготовчих ударів. Не всі вони були успішними, і причини успіху або поразки кожної армії надають сучасному військовому командирі можливість повчитися у своїх «попередників» і отримати користь з їхніх важких уроків.

Примітка: У цій публікації, коли вживається чоловічий рід, маються на увазі як чоловіки, так і жінки.

ISBN 978-611-01-3012-7

© Видавництво «КНТ», 2024.

ПЕРЕДМОВА

Це дослідження присвячене тому, як армії різних країн протистояли загрозі масованих зосереджених артилерійських та/або інших видів вогневих підготовчих ударів. Не всі вони були успішними, і причини успіху або поразки кожної армії надають сучасному військовому командирі можливість повчитися у своїх «попередників» і отримати користь з їхніх важких уроків.

Примітка: У цій публікації, коли вживається чоловічий рід, маються на увазі як чоловіки, так і жінки.

ВСТУП

Західний фронт у Першій світовій війні є класичним прикладом відповіді армій, що обороняються, на концентрований артилерійський вогонь. Це стандарт, з яким порівнюють навіть такі далекі конфлікти, як нещодавня ірано-іракська війна. У Великій війні були присутні всі методи протидії концентрації важкої артилерії: укріплення, броня, розосередження, постійний рух, обман, контрвогонь і наземна атака на лінію гармат. Проте Велика війна не починалася як артилерійська війна. Спочатку армії, що зішлися в боях на Західному фронті, розглядали артилерію лише як допоміжний засіб у битві між піхотою і кавалерією. Масштаби артилерії, що використовувалася в попередніх битвах, були скромними порівняно з пізнішими битвами, де кількість задіяних артилеристів могла наближатися до кількості піхоти у співвідношенні 8 до 10. Передвоєнний тактичний акцент робився на легкій швидкострільній артилерії, здатній підтримувати війська, що воюють на відкритій місцевості, створювати і захищати фланги, а також підтримувати просування маневрених сил. Лише німці, яким довелося долати бельгійські прикордонні форти, інвестували значні кошти у важку артилерію. Тактична доктрина була наступальною, що, як вважалося, відповідало духу воюючих націй. Звичайно, вона не відповідала умовам війни, в яких опинилися обидві сторони на полі бою Першої світової війни.

Спочатку протиборчі армії були змушені закріпитися не артилерією, а вогнем магазинних гвинтівок і обмеженою кількістю кулеметів, доступних на початку війни. Наприкінці 1914 року армії стояли одна проти одної на нічийній землі з досить неглибоких траншей, що простягалися від Альп до Ла-Маншу. Саме тоді артилерія, особливо артилерія непрямої дії середніх і важких калібрів, вступила у гру. Артилерія стала

засобом відкриття нових флангів шляхом вибухового проникнення в систему окопів противника. Для оборонців вона стала засобом захисту або прикриття флангів. Артилерія атакуючої сторони була необхідна для придушення систем вогню прямої наводки оборонця, перерізання дротяних загороджень, що закривали доступ до його траншей, знищення позицій оборонця, блокування підходу його резервів під час атаки, а також для нейтралізації артилерії оборонця. Виведення з ладу гармат захисника унеможливило б обстріл артилерії нападника, його командування і управління, піхоти, що атакує, і тих резервів, які зосереджувалися на стороні нападника на «нічийній землі» для підтримання наступу після його початку. 1 липня 1916 року британські підрозділи зазнали значних втрат на шляху до точки висадки. До 1916 року було достатньо артилерії, гармат і запасів боєприпасів, щоб наповнити сенсом афоризм: «Артилерія завойовує, піхота займає».

Створення великих концентрацій артилерії, здатної пробити шлях до системи окопів противника, змусило змінити оборонну тактику. Обидві сторони перейшли до більш глибоких оборонних систем, а німецький полковник Фріц фон Лоссберг розробив те, що стало класичною концепцією еластичної оборони. Вона передбачала розрідження передової оборони, яка завжди могла бути знищена підготовчим вогнем противника. Лоссберг визнавав, що артилерія може прокласти шлях піхоті на відстань, обмежену її максимальною дальністю. Однак, як тільки ця відстань буде досягнута, піхота опиниться у вкрай скрутному становищі з точки зору важкої вогневої підтримки. Дійсно, якщо маневрені сили можна було б утримати поза зоною ураження нападника, війська нападника можна було б вразити контратакою, поки вони все ще страждали від «дезорганізуючих наслідків перемоги», випадкових і дезорганізуючих втрат, які супроводжують будь-який наступ. Їхній відхід можна було заблокувати постійним

загородженням, і вони могли бути знищені поза полем зору їхніх власних вогневих засобів підтримки.

Концептуально схема оборони передбачала створення зони безпеки на військовому гребені на височині. Оскільки німці окупували близько третини Франції під час свого початкового наступу, вони могли вибрати хорошу оборонну лінію, а потім відступити до неї, що вони і робили у великих масштабах принаймні двічі під час війни. Для союзників такий відхід був явно складнішим. Захисник облаштував свою передову лінію оборони на зворотному схилі рельєфу місцевості, поза прямим спостереженням і вільну від прямого або спостережуваного вогню. Навіть ця лінія була призначена лише для протистояння локальним атакам, а не загальним наступальним діям. За цією лінією знаходилася зона кулеметних постів та/або послідовних ліній траншей, метою яких була підтримка передньої лінії оборони і розбиття згуртованості атакуючих сил, достатньо сильних, щоб подолати передню лінію оборони. Ця зона була достатньо глибокою, щоб вивести нападника з-під його власної артилерійської підтримки, і вона вела до останньої лінії опору, за якою знаходилися свіжі контратакуючі війська, метою яких було застосувати той «блискучий меч помсти», який Карл фон Клаузевіц вважав джерелом більшої сили оборонної форми, сподіваючись відновити всю оборонну зону. Контратака була найважливішою особливістю еластичної оборони, і вона залишалася характерною рисою німецьких оборонних боїв протягом усієї Другої світової війни. Цікаво, що резерви, призначені для контратаки, переходили під командування офіцера, відповідального за зону оборонної системи, незважаючи на відносний ранг командира контратакуючого угруповання і командира оборонної зони. Це забезпечувало можливість відповісти до того, як нападник встигав зв'язати власну оборону в єдине ціле, коли просування було зупинено.

Для боротьби з такого роду оборонними зонами армії озброїли свої маневрені сили набагато ефективнішим

супровідним озброєнням і децентралізували їх тактичне виконання. Поєднання тактики інфільтрації і обмежених цільових атак могло мінімізувати ефект еластичної оборони і збільшити витрати для тих, хто обороняється, але не могло привести до стратегічного або оперативного успіху, необхідного для завершення війни. Війна на виснаження, яка завжди була наслідком нездатності здобути вирішальну перемогу або знайти основу для переговорів, тривала. Це виявилось не меншою мірою на Окінаві та в Кореї, ніж на Соммі.

У Другій світовій війні було виправлено деякі з проблем Першої світової війни. В оперативному плані тактична авіаційна підтримка компенсувала нерухомість гарматної артилерії нападника. Механізовані війська, захищені від стрілецького і кулеметного вогню, використовуючи тактику інфільтрації і тепер керовані по радіо, могли прориватися через зону оборони противника і просуватися в оперативну глибину, порушуючи злагодженість всієї оборони, поки той, хто оборонявся, не пристосувався до вимог механізованої війни, не навчився керувати власними резервами (механізованими і повітряними) по радіо і не визнав, що оборонні зони повинні бути поглиблені, щоб відповідати геометричному збільшенню мобільності, притаманному переходу від пішого руху до механізованого і навіть до десанту з повітря. Попри все це, тактична задача залишалася майже незмінною: поглинути підготовчий вогонь противника, зірвати його атаку, контратакувати, щоб знищити його сили, і відновити оборону. Хоча вирішальна оборонна битва тепер може вестися оперативними резервами, від успіху чи невдачі яких може залежати вся оборона театру воєнних дій, це сталося значною мірою тому, що оборонні бої у другорядних зонах залишилися такими ж, як і в Першій світовій війні. Сучасні армії, залежні від забезпечення з тилу, можуть пересуватися як самодостатні сили лише протягом обмеженого періоду часу. «Нерухома маса», або фіксуюча сила, захищає рух засобів забезпечення від

втручання наземних бойових підрозділів противника. Своєю наявністю вона вимагає концентрації проривної сили на обмежених осях. У Другій світовій війні піхотні дивізії супротивника забезпечили основу для мобільних боїв, і в тій мірі, в якій сили будуть потрібні для утримання позицій в сучасному оборонному бою, вони будуть продовжувати робити те ж саме.

Щоб зрозуміти тактичні засоби протидії артилерії, доступні для маневрених сил, необхідно спочатку розглянути артилерію в контексті загальновійськових сил і визнати її сильні і слабкі сторони. Артилерія – це засіб здійснення руйнівного впливу, зазвичай більшого, ніж той, що може бути досягнутий за допомогою зброї прямої наводки, на більших відстанях, ніж це можливо за допомогою систем прямої наводки. Артилерійські системи є гнучкими, оскільки вони здатні змінювати напрямок вогню без переміщення зброї, що є наслідком їхньої дальності стрільби. Вони, як правило, обмежені вагою боєприпасів, які, як прямий наслідок необхідності дальності і ефекту, є важкими і громіздкими.

Артилерійський вогонь можна охарактеризувати як вогонь на ураження або вогонь на точність. Завданням стрільби на ураження зазвичай є нейтралізація. Знищення за допомогою таких засобів, як правило, є надто дорогим як за часом, так і за вагою металу. За винятком ядерної зброї, яка має свої недоліки, потрібна велика кількість зброї і велика кількість боєприпасів, щоб досягти щільності вогню, необхідної для придушення великої площі місцевості. Зазвичай це вимагає великої кількості носіїв боєприпасів або певного роду попередніх запасів, що, в свою чергу, створює певні докази намірів і додаткову завантаженість дорожньої мережі. Там, де цілі можуть бути точно визначені, передбачуваний вогонь може зменшити вагу необхідних боєприпасів, але загальна кількість все одно залишається значною. Сьогодні ми покладаємось на «розумні» боєприпаси і точні системи збору даних, щоб

утримувати загальну вагу боєприпасів (хоча і не обов'язково їхню вартість) в межах. У Першій світовій війні газ використовувався як засіб придушення, що досягав хорошого ефекту навіть від близького влучання, хоча він також вимагав безперервного вогню для підтримання свого ефекту.

Проти ворога, який зосереджує значну артилерійську зброю для нейтралізації ділянки позиції захисника, є три основні способи захисту. Перший – це захист шляхом окопування, будівництва польових укріплень або захисту за допомогою броні. Інженерний захист зменшує мобільність і, відповідно, робить війська вразливими до високоточного вогню. Тому інженерні заходи необхідно поєднувати з діями мобільних сил, щоб уникнути систематичного зменшення загальної чисельності військ з часом. Другий спосіб оборони – це прорідити свої сили, як це зробив Лоссберг, і захистити тих, хто залишився на місці. Це може полегшити ворогу завдання прориву на позицію, але сили, що залишилися поза зоною ураження, залишаються недоторканими для контратаки, і, змішавшись з ворогом, що атакує, їх важче обстрілювати непрямим вогнем. Відповідь Лоссберга передбачає силову оборону, в якій місцевість є інструментом оборони, а не об'єктом. Активною протидією нейтралізуючому вогню є важка програма контрвогню. Недоліком тут є те, що може бути складно захопити хитрі підрозділи противника до того, як вони відкриють вогонь, таким чином прирікаючи власні підрозділи на гру в догонялки, часто під вогнем, «гонку» за паритетом, що є найбільш очікуваним за цих обставин.

Проти високоточних обстрілів існують додаткові засоби протидії. Найбільш поширеним є обман. Якщо позбавити ворога можливості визначити місцезнаходження цілі, то прицільний вогонь неможливий. Успішно використовуються різноманітні методи: фальшиві випромінювачі, фіктивні позиції для відволікання вогню, нічна робота та маскувальна дисципліна. Крім того, часті переміщення ускладнюють проблему вибору

цілі для ворога за відсутності безперервного спостереження. Якщо ви позбавляєте ворога можливості ідентифікувати ціль, він змушений повернутися до ведення вогню на ураження, що пов'язано з логістичним та часовим тягарем.

І останнє застереження. Висока щільність непрямого вогню характерна для проривних боїв, а не для зустрічних боїв. Нинішня дальність дії артилерійських гармат простягається приблизно на тридцять кілометрів за лінію переднього краю власних військ. Саме в зоні дії ствольної артилерії маневрені війська повинні рухатися і вести бій в умовах найсильнішої концентрації вогню непрямої дії. Радянські війська, рухаючись до контакту, матимуть супроводжуючу артилерію, але її ефект буде значно зменшений, поки просування вперед не сповільниться і не відновиться ситуація, що відповідає тридцятикілометровій артилерійській зоні. Передислокація артилерії все одно потребує часу, так само як і побудова скоординованої програми вогню. З іншого боку, реактивні системи залпового вогню, що застосовуються проти наземних цілей, і літаки ближньої авіаційної підтримки, якщо вони вільні від перешкод з боку ППО малої і середньої висоти, можуть нести важкі вогневі наслідки за межами досяжності гармат. Обидва засоби мають недоліки в здатності підтримувати вогонь, але вплив зосередженої повітряної артилерії при форсуванні Маасу генералом Гайнцем Гудеріаном в травні 1940 року свідчить про оперативний ефект тактичного зосередження в потрібному місці і в потрібний час. Якщо ми можемо позбавити ворога цілей для його ракетних батарей і свободи використовувати повітряну підтримку, він неминуче і за власною волею повернеться до своїх гармат. Значна частина засобів забезпечення радянської артилерії, як і нашої, відносно прив'язана до доріг, а отже, підлягає обмеженню. «Червоний бог війни» може мати значні труднощі з просуванням вперед на полі бою, позначеному змішаними силами і жорсткими заборонами.

Розділ 1
**РАДЯНСЬКА АРТИЛЕРІЯ В БОЮ:
ІСТОРИЧНА ПЕРСПЕКТИВА**

від лейтенант-полковника Джеймса Р. Холбрука

У вступі до своєї книги «Червоний бог війни» британський військовий аналітик Кріс Белламі яскраво описує деякі наслідки масованих артилерійських обстрілів. Грунтуючись на свідченнях очевидців кількох воєн, він розповідає про «чистий жах» і «відчуття безнадійності», які артилерійські обстріли викликають у тих, хто потрапляє під їхній вогонь. Для солдатів, які піддаються масованим артилерійським обстрілам, артилерія є «жахливою, очевидно, нестримною машиною, що механічно розрізає землю, каміння, плоть, кістки і дух». «Психологічний ефект багаторазово примножує її холодну смертоносність». Белламі продовжує:

«Артилерія пригнічує, сковує, оглушує і дезорієнтує ворога та піднімає бойовий дух власних військ. Вона є найпотужнішим вогневим засобом, що прокладає шлях піхоті та бронетехніці. Артилерія і ракети забезпечують найбільшу вогневу міць і прокладають шлях піхоті, механізованим військам і бронетехніці як фізично, так і духовно. Протягом століть жодна армія не розуміла це краще за російську».

Цей розділ висвітлює визначну роль артилерії в російській та радянській військовій історії. Артилерійська спадщина імперського періоду, в тому числі вплив царських офіцерів на нову Червону армію в 1920-1930-х роках, дуже важлива для нашого розуміння ролі артилерії в сучасній радянській армії. Потім, після загального обговорення радянської артилерійської підтримки наступальних операцій під час Другої світової війни, цей розділ завершується деякими коментарями щодо можливих сучасних тенденцій.

Імперська російська спадщина

З моменту появи артилерії в Московії в XIV столітті вона, мабуть, була центральним елементом російської військової могутності. Згідно з середньовічними записами, росіяни вперше застосували гармати для захисту Москви від монголів наприкінці літа 1382 року. Виходячи з цієї літописної дати, в 1982 році Радянська Армія з великими фанфарами відзначила 600-річчя російської артилерії. За ці 600 років російська артилерія зберегла послужний список прогресивних і новаторських розробок як в доктрині і технології, так і в їх застосуванні на полі бою.

У новітній історії, на початку вісімнадцятого століття, Петро I особисто цікавився розвитком артилерійського озброєння і артилерійської доктрини. Він наказав вилучати дзвони з церков і монастирів і переплавляти їх на метал. Він особисто написав польовий статут «Правила бою», перші три параграфи якого були присвячені засобам нейтралізації або виведення з ладу ворожої артилерії.

Два великих російських полководця кінця XVIII століття – фельдмаршал П. А. Румянцев та його учень, легендарний генералісімус Олександр Суворов – приділяли значну увагу артилерії. Обриси поєднання радянського масованого вогню та мобільності можна побачити вже в їхньому власному застосуванні артилерії. Під час Семирічної війни (1756-63), наприклад, Румянцев використовував свої польові гармати у великих масованих батареях. Під час російсько-турецької війни 1769-74 років він продемонстрував велику майстерність у розвитку мобільної вогневої сили, переміщуючи свої гармати з місця на місце на полі бою і досягаючи вражаючої концентрації вогню. Усвідомлюючи цінність зосередженої артилерії для підтримки головної атаки, Суворов успішно сконцентрував вогонь у вирішальний момент під час штурму Ізмаїла в 1790 році. Загалом, він виділив 67 з 110 наявних гармат, а також всю

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
ВСТУП.....	4
Розділ 1 РАДЯНСЬКА АРТИЛЕРІЯ В БОЮ: ІСТОРИЧНА ПЕРСПЕКТИВА.....	11
Розділ 2 ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА: ЕЛАСТИЧНА ОБОРОНА І США.....	25
Розділ 3 ВПЛИВ МАСОВАНИХ АРТИЛЕРІЙСЬКИХ ОБСТРІЛІВ НА КОМАНДУВАННЯ, УПРАВЛІННЯ ТА ЗВ'ЯЗОК НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА ПІВНІЧНОАФРИКАНСЬКОМУ ТЕАТРАХ БОЙОВИХ ДІЙ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	43
Розділ 4 НІМЕЦЬКІ КОНТРАРТИЛЕРІЙСЬКІ ЗАХОДИ НА СХІДНОМУ ФРОНТІ В 1944-45 РОКАХ: ОПЕРАЦІЯ «БАГРАТІОН».....	52
Розділ 5 МЕТОДИ ЯПОНСЬКОЇ КОНТРАРТИЛЕРІЇ НА ОКІНАВІ, КВІТЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ 1945 РОКУ	63
Розділ 6 КОРЕЙСЬКА ВІЙНА: ВІДПОВІДЬ ООН НА МАСОВАНІ БОМБАРДУВАННЯ.....	74
Розділ 7 КОРЕЙСЬКА ВІЙНА: ВІДПОВІДЬ КИТАЙСЬКИХ ВІЙСЬК НА МАСОВАНІ БОМБАРДУВАННЯ	81
Розділ 8 ІЗРАЇЛЬСЬКІ ОБОРОННІ ЗАХОДИ ПРОТИ АРАБСЬКОЇ АРТИЛЕРІЇ.....	89
ЗАПИТ ВІД ВИДАВЦЯ.....	98

Книги, які можуть вас зацікавити

Підготовка тактичних груп (відділення, взвод). Альбом схем та методичних матеріалів

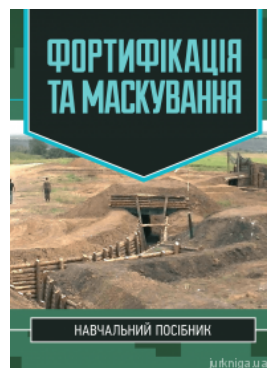
Як перемогти на полі бою. 25 ключових тактик усіх часів. З 28 планами ведення бою

Піхота наступає. Події та досвід. Спогади про участь у боях 1914-1918 роках у Франції, Румунії та Італії

Безпека бою. Довідковий матеріал для проведення занять в Збройних силах України

Фортифікація та маскування

Фортифікаційне обладнання місць виконання завдань підрозділами (за досвідом російсько-Української війни 2022 року)

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)